

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

² Відокремлений структурний підрозділ «Рівненський економіко-технологічний фаховий коледж Національного університету водного господарства та природокористування», м. Рівне

ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті узагальнено теоретичні аспекти методики фінансової діагностики підприємства. Розглянуто практичний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства. Окреслено основні результати комплексної діагностики фінансового стану автомобільної школи Рівненської обласної організації Всеукраїнської спілки автомобілістів. Виокремлено тенденції розвитку фінансового стану підприємства та зазначено причини їх прояву. Надано антикризові пропозиції щодо напрямів удосконалення управління фінансовим станом автошколи у сучасних умовах.

Ключові слова: діагностика; фінансовий стан; підприємство; управління; методи фінансової діагностики; фінансовий аналіз.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вирішення сучасних проблем стабілізації національної економіки, досягнення високих темпів стійкого економічного зростання, забезпечення соціального розвитку суспільства вимагає вдосконалення процесу управління. Цей процес реалізується через управлінські рішення, які визначають результати діяльності як країни в цілому, так і окремого підприємства. Водночас забезпечення високої якості управлінських рішень є комплексною проблемою, яка залежить від багатьох чинників.

За цих умов актуальності набуває створення такої системи підтримки прийняття рішення, яка б дозволяла вчасно ідентифікувати стан керованої системи навіть за обмеженої інформації і непрямих ознаках посилення кризових тенденцій, а також створювати базу для прогнозування можливих наслідків. Ці задачі вирішуються у процесі фінансової діагностики (діагностики фінансового стану підприємства) як складової частини антикризового управління на підприємствах.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Теоретичним та

практичним засадам щодо розвитку методології діагностики в процесі фінансового менеджменту підприємства приділяли увагу вітчизняні та іноземні вчені, зокрема Т. Берднікова, А. Вартанов, В. Герасимчук, А. Градов, П. Єгоров, В. Забродський, Н. Кизим, Е. Коротков, Ю. Лисенко, Б. Літвак, О. Олексюк, Н. Родіонова, В. Раппорт, В. Савчук, Р. Сайфулін, З. Соколовська, О. Стоянова, Н. Чумаченко та ін. Як складову системи антикризового управління підприємством фінансову діагностику досліджували Е. Альтман, І. Ансофф, К. Беєрман, У. Бівер, С. Бір, І. Бланк, Є. Мінаєв, Т. Петерс, В. Пономаренко, Т. Таффлер тощо [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Проте деякі положення наукових праць вказаних вчених-економістів носять дещо дискусійний характер, зокрема в питаннях щодо застосування практичного інструментарію діагностики фінансового стану підприємства.

Постановка завдання статті: узагальнити теоретичні аспекти методики фінансової діагностики підприємства; розглянути практичний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства; окреслити основні результати комплексної діагностики фінансового стану автомобільної школи Рівненської обласної організації Всеукраїнської спілки автомобілістів (далі – автошкола РОО ВСА) [7]; виокремити тенденції розвитку фінансового стану підприємства; надати антикризові пропозиції щодо напрямів удосконалення управління фінансовим станом автошколи у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансову діагностику в системі управління підприємством з однієї сторони можна розглядати як один з процесів управлінської діяльності, який передбачає оцінку стану, параметрів та характеристики об'єкта дослідження з метою формування інформаційної бази щодо його поведінки та прийняття обґрунтованих управлінських рішень (етап процесу ухвалення рішення), з іншої – комплексне вивчення фінансової системи підприємства, завершальним етапом якого є розробка проектів управлінських рішень.

Мета фінансової діагностики в системі управління полягає в розробці і реалізації заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, можливості подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу [8].

Порівняльний аналіз джерельної бази [1; 2; 3; 4; 5; 6] дозволяє

виокремити такі основні методики діагностики фінансового стану підприємства: 1) трансформаційні, які орієнтовані на перетворення фінансової звітності суб'єктів господарювання у зручний для сприйняття вид; 2) якісні: вертикальний й горизонтальний аналіз, аналіз ліквідності балансу та формалізовані анкетні схеми; 3) коефіцієнтний аналіз, що передбачає розрахунок відносних показників за даними статистичної фінансової звітності підприємства; 4) інтегральні, які передбачають групування фінансових індикаторів діяльності підприємства в комплексні конструкції.

Для діагностики фінансового стану автошколи РОО ВСА було використано трансформаційну методику. А саме, Фінансові звіти (баланси) автошколи РОО ВСА за період 2016–2021 рр. [9], Звіти про виконання загального кошторису автошколи РОО ВСА за період 2016–2021 рр. [10], Звіти про фінансові результати (звіти про сукупний дохід) автошколи РОО ВСА за період 2016–2021 рр. [11] були узагальнені та перетворені у зручний для сприйняття та аналізу табличний вид. Проведений ретроспективний фінансовий аналіз систематизованої звітної інформації дозволив виокремити тенденції розвитку фінансового стану підприємства упродовж 2016–2021 років та став базисом для розроблення пропозицій щодо напрямів удосконалення управління фінансовим станом автомобільної школи Рівненської обласної організації Всеукраїнської спілки автомобілістів.

Окреслимо основні результати комплексної діагностики фінансового стану автомобільної школи РОО ВСА, проведеної авторами статті.

Динаміка доходів та витрат автомобільної школи РОО ВСА упродовж 2016–2021 років (див. рис. 1) демонструє прибутковість організації за розглядуваний період з відповідним зростанням витрат та доходів. Відносно невелика збитковість організації (33,7 тис. грн) спостерігається у 2019 році, оскільки ордината точкового значення функціональної залежності витрат за цей рік є більшою відносно аналогічного показника функціональної залежності доходів.

Рис. 1. Динаміка доходів та витрат автошколи РОО ВСА упродовж 2016–2021 років (побудовано на основі [9; 10; 11])

Найбільша сума валового прибутку у 2016 року – 363,0 тис. грн, проте найбільший абсолютний приріст цього показника спостерігається з 2020 по 2021 рік і становить 246,2 тис. грн. Цей період співпадає з початком карантинного періоду COVID-19, який характеризувався обмеженнями щодо користування громадським транспортом та пошвавленням купівель власних авто населенням з відповідним подальшим навчанням водінню транспортних засобів.

Максимум чистого прибутку спостерігаємо 2016 року (291,4 тис. грн), мінімум – 2020 року (46,8 тис. грн) з відповідним максимальним приростом показника з 2020 по 2021 рік (198,6 тис. грн).

Динаміку рентабельності автошколи РОО ВСА упродовж 2016–2021 років представлено на рис. 2. З 2019 року спостерігається така тенденція, при якій зі збільшенням валового прибутку при зменшенні загальної виробничої собівартості продукції у 2020 році маємо незначний приріст рентабельності (4,2%), у 2021 році при збільшенні загальної виробничої собівартості на 457,9 тис. грн – рентабельність автошколи зросла на 9,7%, що пояснюється відповідним «переважаючим» збільшенням валового прибутку (на 246,2 тис. грн).

Рис. 2. Динаміка показника рентабельності автошколи РОО ВСА
(побудовано на основі [9; 10; 11])

Тенденція виконання плану підготовки водіїв транспортних засобів (ТЗ) автошколою РОО ВСА впродовж років досліджуваного періоду є позитивною, про що свідчить той факт, що лінія тренду, який представляє динаміку фактичної кількості підготовлених водіїв знаходиться над функціональною лінією, яка інтерпретує кількісну динаміку запланованої підготовки водіїв ТЗ за роками (див. рис. 3).

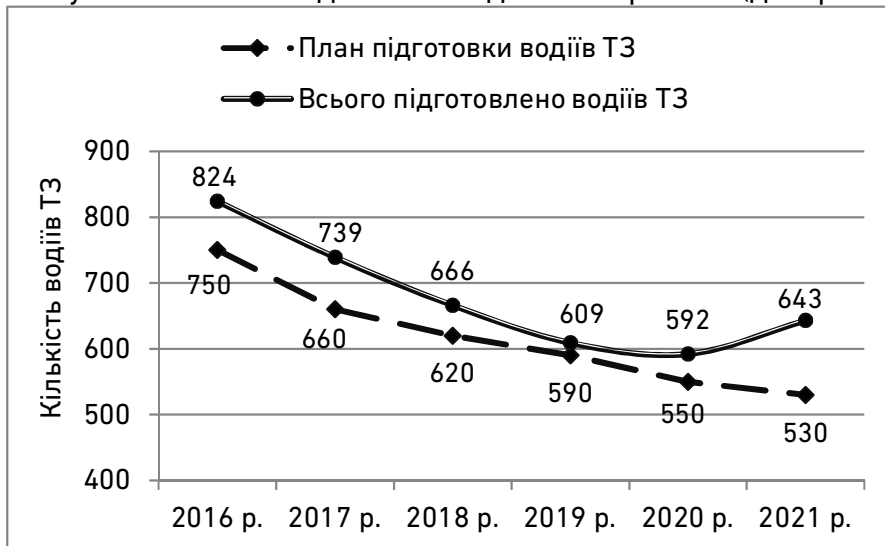

Рис. 3. Динаміка виконання плану підготовки водіїв ТЗ в автошколі РОО ВСА (побудовано на основі [9; 10; 11])

При збитковому 2019 році план підготовки водіїв ТЗ був перевиконаний на мінімальне значення (19 водіїв) відносно

аналогічних показників досліджуваного періоду. Проте мінімум річної кількості підготовлених водіїв ТЗ упродовж 2016–2021 років спостерігається у 2020 році (592 чол.), при перевиконанні плану підготовки на 42 водія.

Фінансовий аналіз динаміки питомих ваг елементів структури фонду заробітної плати в автошколі РОО ВСА упродовж 2016–2021 років (див. рис. 4) презентує тенденцію перетину 50-відсоткової межі елементом «Фонд заробітної плати виробничого персоналу» та відчутне зростання його питомої ваги в структурі фонду заробітної плати з 2020 по 2021 рік (зростання на 16,83%).

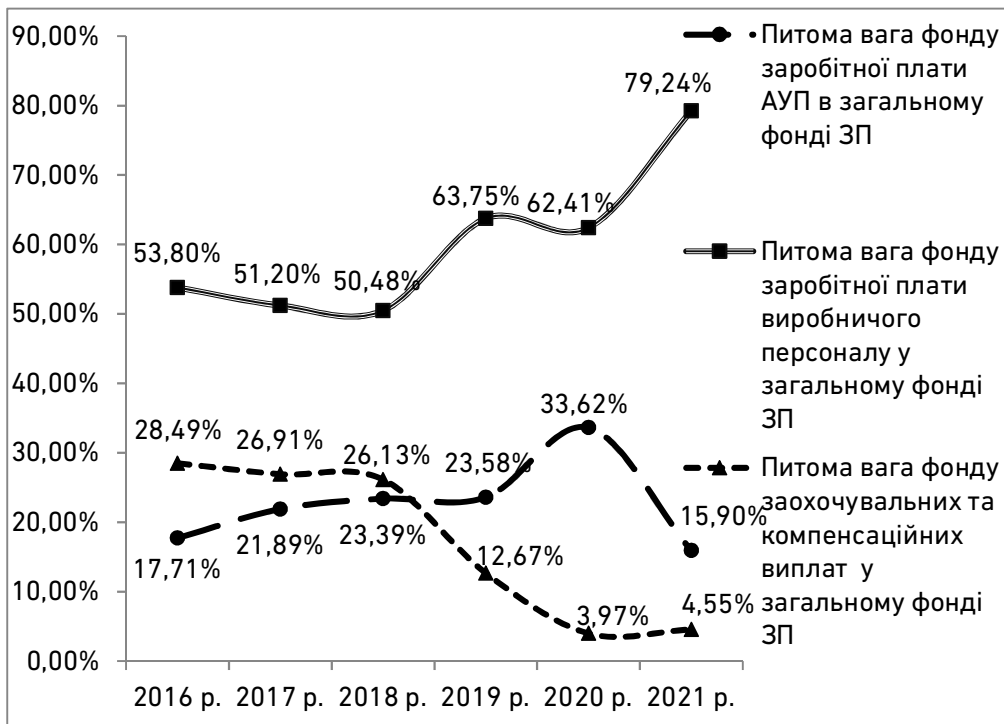

Рис. 4. Динаміка структури фонду заробітної плати в автошколі РОО ВСА (побудовано на основі [9; 10; 11])

Позитивна динаміка стрімкого зростання питомої ваги фонду виробничого персоналу в структурі загального фонду заробітної плати з 2020 по 2021 рік можна пояснити зміною критеріїв включення персоналу автомобільної школи до категорій «Виробничий персонал» та «Адміністративно-управлінський персонал» і відповідним перерозподілом персоналу між даними категоріями; окрім цього, зростання питомої ваги фонду ЗП виробничого персоналу у 2021 році

пояснюється збільшенням чисельності виробничого персоналу у цьому році на одного працівника.

Варто також відзначити тенденцію спадання частки заохочувальних та компенсаційних виплат у загальному фонді ЗП упродовж 2016–2021 років, що пов'язано з економією фінансових ресурсів.

Рис. 5 демонструє відносні показники витрат автошколи РОО ВСА на експлуатацію та ремонт транспортних засобів і ремонт учбової матеріальної бази упродовж 2016–2021 років.

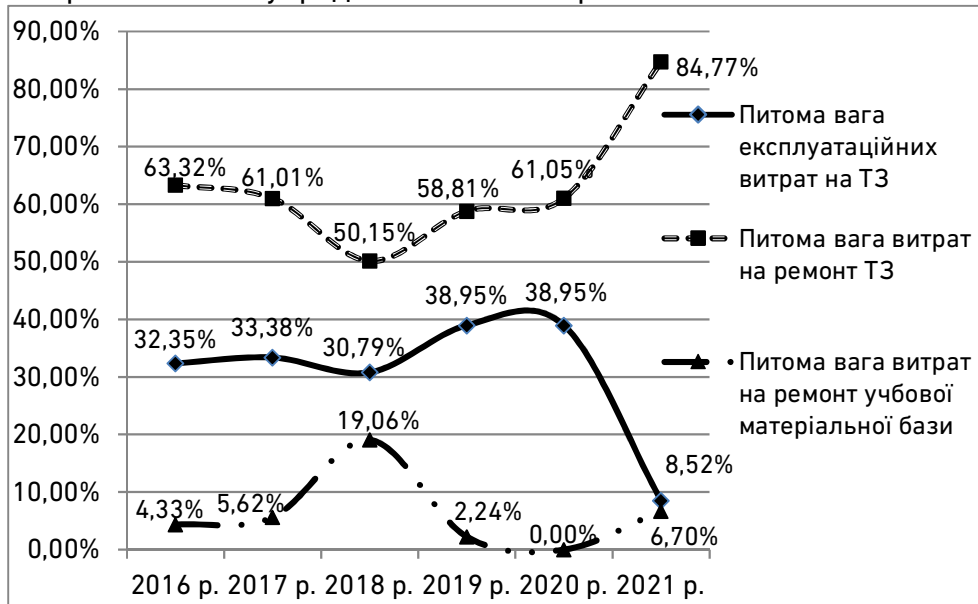

Рис. 5. Динаміка структури статті витрат «Експлуатація і ремонт матеріально-технічної бази» (побудовано на основі [9; 10; 11])

Тенденції розподілу питомих ваг (відсоткових значень) елементів статті витрат «Експлуатація і ремонт матеріально-технічної бази» властиві такі аспекти: питома вага витрат на ремонт учбової матеріальної бази є незначною у порівнянні з частками інших двох елементів та не перевищує в середньому 10%; питома вага на ремонт ТЗ упродовж розглядуваного періоду є домінантною і у середньому дорівнює 63,19% та досягає свого максимального значення у 2021 році (84,77%); середня питома вага експлуатаційних витрат на ТЗ упродовж 2016–2021 років становить 30,49%, що на 32,7% менше за середнє арифметичне питомих ваг витрат на ремонт ТЗ.

Тенденція зміни елементів структури статті витрат «Видатки на оплату комунальних послуг» (див. рис. 6) має такі характеристики: частка витрат на оплату за опалення зростає (окрім 2018 року) впродовж 2016–2021 років з максимальним темпом зростання

17,41%; питома вага витрат на оплату за електроенергію є більш стабільною величиною і становить приблизно 35% з 2019 по 2021 рік, маючи мінімум (22,83%) у 2018 році; частка витрат на зв'язок у середньому, впродовж періоду, що розглядається, становить 5,8%; частка витрат на утримання будівлі зростала упродовж 2016–2018 років з приростом 6%, але, починаючи з 2018 року, має спадну динаміку.

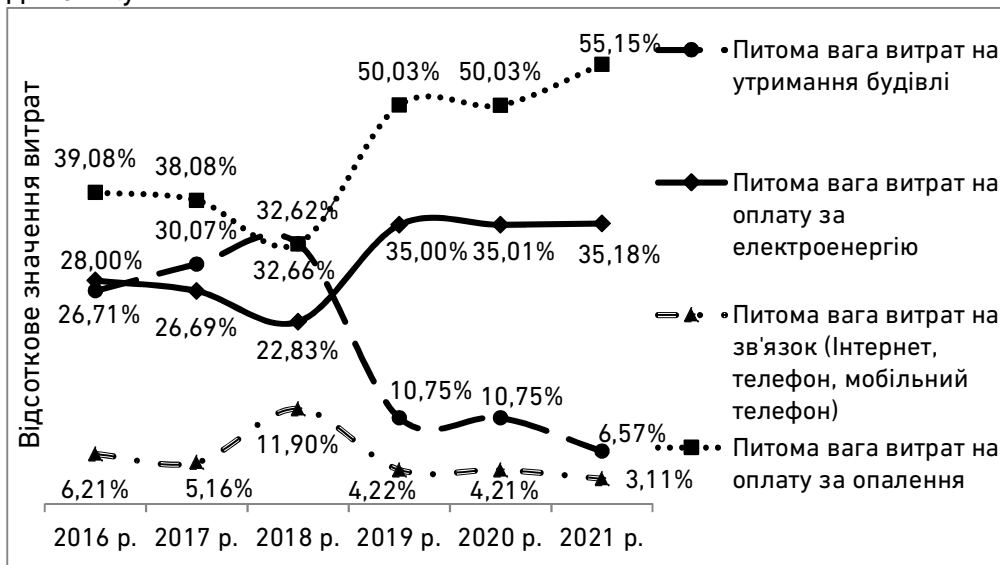

Рис. 6. Динаміка елементів структури статті витрат «Витрати на оплату комунальних послуг» (побудовано на основі [9; 10; 11])

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Враховуючи фактори запровадженого в державі воєнного стану, епідемії COVID-19, авторами статті надані наступні антикризові пропозиції щодо напрямів удосконалення управління фінансовим станом автошколи у сучасних умовах: 1) розширити здійснення інших видів господарської діяльності, що не суперечили б Статуту автошколи: технічне обслуговування та ремонт транспортних засобів; роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів; надання послуг у перевезенні майна; допоміжне обслуговування наземного транспорту; надання в оренду автомобілів; 2) активізувати пошук додаткової можливості здачі в оренду приміщень, аби ці кошти забезпечували оплату комунальних платежів на утримання будівлі (станом на листопад 2022 року в оренду здано лише 30,82% від загальної площі приміщень автошколи РОО ВСА, а тому від оренди приміщень потенційно можна отримувати прибуток у три рази більший ніж за поточний звітний показник); 3) передбачати можливість сплати за пройдене навчання частками коштів, укладення відповідних договорів про таку оплату, надання

слухачам інших, вигідних для них варіантів навчання; 4) оптимізувати штатні розписи та привести їх у відповідність з реальним навантаженням на працівників; 5) зберегти основні засоби матеріально-технічної бази, за можливості їх оновлювати; 6) зважаючи на воєнний стан, негайно інформувати президію Центральної ради про наміри чи прийняті відповідними структурами держави рішення про вилучення транспортних засобів із користування навчального закладу, компенсації завданої шкоди згідно встановленого порядку.

Подальших досліджень потребує вдосконалення методики фінансової діагностики підприємства, в контексті розробки кількісних та якісних інтегральних показників розвитку фінансового стану підприємства.

1. Азарова А. О., Рузакова О. В. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2010. 172 с.
2. Батракова Т. І. Рання діагностика та фінансовий аналіз стану підприємства як частина антикризового управління. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2016. Вип. 17(2). С. 57–59.
3. Білик М. Д. Фінансовий стан підприємства : теорія, методика. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2013. № 5. С. 86–92.
4. Воронкова А. Е. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 448 с.
5. Гече С. Ф. Модель прогнозування фінансового стану підприємств на основі фінансових показників. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2014. Вип. 1. С. 162–164.
6. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2007. 488 с.
7. Статут Автомобільної школи Рівненської обласної організації Всеукраїнської спілки автомобілістів від 10.07.2000 р.
8. Мицак О. В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : Магнолія, 2008. 216 с.
9. Фінансові звіти (баланси) автошколи РОО ВСА за період 2016–2021 рр.
10. Звіти про виконання загального кошторису автошколи РОО ВСА за період 2016–2021 рр.
11. Звіти про фінансові результати (звіти про сукупний дохід) автошколи РОО ВСА за період 2016–2021 рр.

REFERENCES:

1. Azarova A. O., Ruzakova O. V. Matematychni modeli ta metody otsiniuvannya finansovoho stanu pidpriemstva : monohrafiia. Vinnytsia : VNTU, 2010. 172 s.
2. Batrakova T. I. Rannia diahnostryka ta finansovy analiz stanu pidpriemstva yak chastyna antykrizovoho upravlinnia. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky*. 2016. Vyp. 17(2). S. 57–59.
3. Bilyk M. D. Finansovy stan pidpriemstva : teoriia, metodyka. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. 2013. № 5. S. 86–92.
4. Voronkova A. E. Diahnostryka stanu pidpriemstva: teoriia i praktyka : monohrafiia. Kharkiv : VD «INZhEK», 2006. 448 s.
5. Heche S. F. Model prohozuvannia finansovoho stanu pidpriemstv na osnovi finansovykh pokaznykiv. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. Ekonomika*. 2014. Vyp. 1. S. 162–164.
6. Podolska V. O. Finansovy analiz : navch. posib. Kyiv : Tsentr navch. l-ry, 2007. 488 s.
7. Statut Avtomobilnoi shkoly Rivnenskoii oblasnoi orhanizatsii Vseukrainskoi spilky avtomobilistiv vid 10.07.2000 r.
8. Mytsak O. V. Finansovy menedzhment : navch. posib.

Lviv : Mahnoliia, 2008. 216 s. **9.** Finansovi zvity (balansy) avtoshkoly ROO VSA za period 2016–2021 rr. **10.** Zvity pro vykonannia zahalnoho koshtorysu avtoshkoly ROO VSA za period 2016–2021 rr. **11.** Zvity pro finansovi rezultaty (zvity pro sukupnyi dokhid) avtoshkoly ROO VSA za period 2016–2021 rr.

Kushnir N. B. [1: ORCID ID: 0000-0002-4613-2848],

Candidate in Economics (Ph.D.), Professor,

Melnyk M. V. [2: ORCID ID: 0000-0001-7382-4797],

Lecturer

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

²*Separate Structural Unit «Rivne Professional College of Economics and Technologies of National University of Water and Environmental Engineering», Rivne*

PRACTICAL TOOLKIT FOR DIAGNOSTIC FINANCIAL STATE OF THE ENTERPRISE

The article summarizes the theoretical aspects of the methodology of financial diagnostics of the enterprise. The practical toolkit for diagnosing the financial state of the enterprise is considered. The main methods of diagnosing the financial state of the enterprise are highlighted: 1) transformational, which are focused on transforming the financial statements of business entities into a form that is easy to perceive; 2) qualitative: vertical and horizontal analysis, analysis of balance sheet liquidity and formalized questionnaire schemes; 3) coefficient analysis, which involves the calculation of relative indicators based on the data of the statistical financial statements of the enterprise; 4) integral, which involve the grouping of financial indicators of the enterprise's activity into complex structures.

The main results of the comprehensive diagnosis of the financial condition of the driving school of the Rivne regional organization of the All-Ukrainian Union of Motorists are outlined. A retrospective financial analysis of systematized reporting information was conducted. Trends in the development of the company's financial condition are highlighted.

Taking into account the factors of the martial law introduced in the state, the spread of the COVID-19 epidemic, the authors of the article provided anti-crisis proposals on ways to improve the management of the company's financial condition in modern conditions: expand the implementation of other types of economic activity that would not contradict the Charter of the driving school; intensify the search for an additional possibility of renting out the premises, so that these funds ensure the payment of utility bills for the maintenance of the building; provide for students of the driving school the possibility of paying for completed training in installments, concluding

appropriate contracts on such payment; to optimize staff lists and bring them into line with the actual workload of employees; to preserve the main means of the material and technical base, if possible to update them.

Keywords: diagnostics; financial state; enterprise; management; methods of financial diagnostics; financial analysis.

Отримано: 10 березня 2023 року
Прорецензовано: 16 березня 2023 року
Прийнято до друку: 31 березня 2023 року